

РОЗДІЛ 1

ПИТАННЯ МЕТОДИКИ ГЕОГРАФІЧНОГО ЕТНОМУЗИКОЗНАВСТВА

УДК 781.7

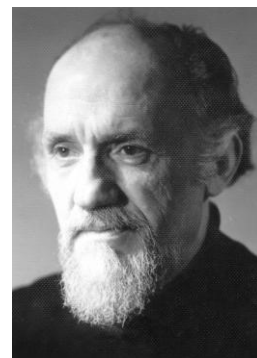
Володимир Гошовський (Львів)

ЕТНОГЕНЕТИЧНІ АСПЕКТИ МЕЛОГЕОГРАФІЇ (Тези)*

* Уперше опубліковано: Матеріали наукової конференції, присвяченої пам'яті Івана Панькевича (23–24 жовтня 1992 року). – Ужгород, 1992. – С. 318–320. Це перевидання підготував Богдан Луканюк.

Ключові слова: мелогеографія, музична діалектологія, ареальна типологія, народне музичне мислення, структурна типологія, пісенний тип, мелогенеза, етногенеза.

Фотознімки з домашнього архіву В. Гошовського люб'язно надані вдовою вченого Єлизаветою Гошовською за сприяння Володимира Пасічника.

Володимир Гошовський
(1922 – 1996)

- 0.1. Терміном «мелогеографія» позначаємо науку, яка досліджує аутентичний музичний фольклор під кутом зору територіального поширення цілісних об'єктів або їх елементів.
- 0.2. Мелогеографія складається з двох дисциплін – музичної діалектології та ареальної типології. Різниця між ними полягає в тому, що діалектологія виявляє і описує територіальні відміни пісень в рамках визначених типів, натомість типологія, класифікуючи в географічному аспекті типи та жанри, тематичні кола, фабули, образи, поетичні звороти тощо, не враховує при цьому їх діалектні особливості.
- 1.1. Мелогеографія має свою майже сторічну історію. Перші спроби належать вірменам *Комітасу* та *Сп. Мелікяну*, у 20-х та 30-х роках географічний аспект зустрічається в дослідженнях *Ф. Колесси* та *К. Квітки*, *Ст. Бист-*

роня, *Ж. де Жіронкурта*, *Б. Бартока*, *В. Стоїна*, *Х. Тампере* та ін. У післявоєнні роки мелогеографія завойовує вже почесне місце в системі музичної фольклористики. Наприклад, *Б. Сабольчі* досліджує поширення пентатоніки у зв'язку з ареалами зернових культур у світі, *М. Самоковлієва* визначає кордони Тракії засобами музичної діалектології, доповідач зробив спробу класифікувати пісні Закарпаття за ознаками музичних діалектів, *Л. Білявський* публікує пісні за музично-територіальними ознаками і т. ін.

- 1.2. Етногенетичні аспекти мелогеографії ґрунтуються на консервативності народного музичного мислення, регламентованого колективністю, традиціями та обрядами, на припущенні, що пісенні типи мігрували разом з їх носіями.

- 1.3. Визначення пісенних типів: (а) за будовою та структурою вірша, (б) за ритмічною формою періоду та його сегментів, (в) за тональними ресурсами, (г) за характером мелодії та манерою співу.
- 2.0. Мелогографія обрядових пісень.
- 2.1. Колядки типу "А" зі структурою вірша 55P4, що поширені на Гуцульщині та на центральній Україні, можуть служити аргументом на користь гіпотези Дм. Зеленина про "київське" походження гуцулів.
- 2.11. Колядки типу "Б" – (55P3)(П553) – поширені як в Карпатах, так і в більшості західних та східних областей України. Це дозволяє припустити, що йдеться про загальний старо-український тип.
- 2.12. Пісні про Маланку відомі тільки вздовж середньої течії Дністра та на Харківщині. Типи різні. Пояснення нема.
- 2.2. Веснянки-гаївки на Закарпатті поширені спорадично тільки вздовж Ужа, в регіоні Тересви, та на всій Гуцульщині. Нагірна Бойківщина по обох схилах Карпат веснянок-гайвок не має. Натомість з'являються вони масово на північ від лінії Самбір – Стрий – Болехів, що може вказувати на племінну неоднорідність бойків.
- 2.21. Великодні колядки, т.зв. "риндзівки", зафіксовані тільки в Яворівщині (Львівської області) та на білоруській етнічній території.
- 2.3. Весільне ладкання різних типів поширене майже по всій Україні, проте існують регіони, де його не знають. На Закарпатті – це район Виноградова. На Лемківщині ладкання здебільшого замінює весільна співанка типу 124242. Відома вона на Закарпатті, в Моравії та Хорватії. Можливо, що маємо справу з реліктовим явищем колишніх білохорватів.
- 3.0 Типи необрядових пісень.
- 3.1. Пісні коломийкової форми поширені по обох схилах Східних Карпат, але мають свої чітко окреслені межі поширення. Оскільки "коломийкове мислення" не запозичується, можна вважати коломийки в Угорщині, т.зв. "Kanosznota", піснями асимільованих там переселенців з Карпат.
- 3.2. Пісні-діалоги мешканців гір поширені в Австрії, Моравії, в Татрах та в Скандинавії. В Карпатах вони під назвою "гоєкання" відомі тільки на території між Ужком, Туркою, Боринею та Кривкою. Типи цих пісень об'єднує спільність функції та форм. Закарпатським аналогом "гоєкання" є т.зв. "копаньовські пісні" з Тересв'янщини. Їх походження та причини їх локалізації в Карпатах покищо встановити не вдалося.

Владимир Гошовский (Львов)

ЭТНОГЕНЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ МЕЛОГЕОГРАФИИ (Тезисы)*

* Впервые опубликованы: Матеріали наукової конференції, присвяченої пам'яті Івана Панькевича (23–24 жовтня 1992 року). – Ужгород, 1992. – С. 318–320.

Впервые дается систематическое определение предмета, внутренней структуры, основных задач и способов исследования мелогографии – науки, которая призвана изучать аутентичный музыкальный фольклор под углом зрения территориального распространения целостных объектов или их элементов, а также очерчиваются важнейшие достижения этой науки (в именах) за столетнюю историю своего развития. Выдвинутые общие теоретические положения иллюстрируются на конкретных примерах из украинской народной музыки.

Ключевые слова: Мелогография, музыкальная диалектология, ареальная типология, народное музыкальное мышление, структурная типология, песенный тип, мелогенезис, этногенезис.

Volodymyr Hoshovs'kyj (L'viv)

ETHNOGENETIC ASPECTS OF MELOGEOGRAPHY (Theses)*

* The first publication: Materials of the conference dedicated to Ivan Pan'kevich's memory (1992, October 23–24). – Uzhgorod, 1992. – P. 318–320.

The systematic definition of the subject, its internal structure, main tasks, and ways of research of melogeography – the science that investigates folklore from the point of view of territorial spreading entire objects or their elements, as well as major achievements of this science (in names) for the centennial history of its development are provided herein. General theoretical ideas are illustrated with the specific examples from Ukrainian folk music.

Key words: melogeography, musical dialectology, areal typology, structured typology, folk musical thinking, Song type, melogenesis, ethnogenesis.